

GLEDALIŠKI LIST

Prešernovega gledališča
v Kranju

SHAKESPEARE-ŽUPANČIČ
„KAR HOČETE“

SHAKESPEARE — Oten Župančič:

„KAR HOČETE“

Komedija v 5 dejanjih

(10 slikah)

REŽIJA: Mihaela Šarič k. g.

SCENA: ing. Ivan Pengov

Orsino, vojvoda ilirski	Adolf Anderle
Sebastian, mlad plemič	Franek Trefalt ml., k. g.
Antonio, pomorski kapitan Sebastijanov prijatelj	Marijan Cigoj k. g.
Valentin } plemiča v	Metod Mayer
Curio } vojvodovi službi	Jože Bogdan
Vitez Tobija Rig, Olivijin stric	Jože Pristov
Vitez Andrej Bledica	Jože Kovačič
Malvolio, Olivijin dvornik	Ivan Fugina
Fabijan } v službi	Vladimir Štiglic
Norec } Olivije	Franc Trefalt st.
Olivija, grofica	{ Vera Blanč - Kalanova Balbina Baranovič
Viola, Sebastijanova sestra	Anka Cimerman
Marija, Olivijina hišna	Marga Filec
Primorski kapitan, Violin prijatelj	Ivan Grašič
Duhovnik	Mirko Cegnar

Mornarji, biriči in spremstvo

Godi se v ilirskem mestu in na bližnji morski obali.

Glasbene vložke komponiral Viktor Fabiani — Slikarska dela po osnut

kih ing. Pengov-a izvršila: Marjan Belec in Saša Kump.

Kostume po načrtih Mije Jarčeve izdelala Krojačnica Ljudske prosvete

Po sliki VII. sliki daljši odmor.

MIHAELA ŠARIČEVA O „PREŠERNOVEM GLEDALIŠČU“ IN NJEGOVIH SODELAVCIH

Ko sem se letos vrnila s počitnic, me je čakalo doma pismo vodstva „Prešernovega gledališča“ v Kranju, v katerem mi je bilo sporočeno, da mi je poverjena režija Shakespearejeve komedije „Kar hočete“, ki naj bi bila otvoritvena predstava letošnje sezone, prve od kar je amatersko „Prešernovo gledališče“ v Kranju prestopilo v vrsto poklicnih gledališč.

Kranjska amaterska igralska družina je jeseni leta 1948. gostovala v Šentjakobskem gledališču v Ljubljani z Lope de Vegovo „Prebrisanu norico“. Gledala sem predstavo. Zdela se mi je prežeta z neko ljubeznivo prisrčnostjo, zavoljo katere se mi je ta amaterska skupina nekako posebno priljubila. Takrat nisem slutila, da bom nekoč stopila z njo v osebne stike in da nas bo povežalo skupno delo.

Igralski amaterski kolektiv iz Kranja je prišel letos 1. aprila v Ljubljano na tromesečni strokovno-izobraževalni tečaj, da si pridobi kvalifikacijo za poklicno gledališče.

V okviru tega tečaja sem poučevala igralce v tehniki odrskega govora. V tako kratkem roku jim seveda ni bilo mogoče prisvojiti si govorno tehniko v toliki meri, da bi se je v poklicni praksi lahko že kar samostojno posluževali. Preje se je bilo bati tega, da bo šlo sčasoma v izgubo še to, kar smo bili z muko pridobili na tečaju. In vendar bi se morala nova poklicna faza „Prešernovega gledališča“ občutno razlikovati od prejšnje amaterske. A razlika med amaterjem in profesionalcem je ravno v tem, da nastopa amater iz veselja in ljubezni do stvari, s tistimi izraznimi sredstvi, ki so mu pač dana po naturi, med tem ko je profesionallec svoja izrazna sredstva — govor, mimiko, kretnjo — tako izoblikoval in izvežbal, da lahko ustrezajo zahtevam **umetniškega** upodabljanja dramskih likov.

Potreba torej in želja, da bi igralci novega poklicnega „Prešernovega gledališča“ utrdili in izpopolnili svoj odrski govor, sta bila povod da je vodstvo gledališča sporazumno v Ministrstvu za kulturo in znanost izbralo za otvoritveno predstavo Shakespearjevo komedijo „Kar hočete“. Odločili so se za delo v verzih zato, ker vezana beseda že sama po sebi zahteva negovanost govora, ki pa bi pri igranju v prozi lažje spet ohlapel, dokler igralci še niso dovolj utrjeni v govorni tehniki.

Prvega septembra smo pričeli s študijem. Zavedali smo se, da moramo zdaj v praksi izvršiti prehod iz amaterstva v poklicno igrilstvo, to se pravi, okoristiti se z vsem in uveljaviti vse, kar je bil nudil igralcem tečaj, predvsem pridobitve praktičnega pouka, ki so bili zanj zastavili svoje sposobnosti in svoj trud tovariši SNG v Ljubljani: direktor Slavko Jan in Vida Juvanova, Pavle Kovič in Maks Furijan, kakor tudi prima-balerina naše opere Gizela Bravničarjeva.

Začetne težave so bile velike, a tudi v naslednjih fazah skoraj nič manjše, kajti vedno bolj smo težili za tem, da bi se dvignili na nivo poklicnega igrilstva. Trdo smo delali, da bi se mogli — čeprav samo v okviru svojih zelo skromnih zmožnosti — vendar kolikor mogoče dostojno približati velikemu Shakespearju.

Dobro se zavedamo razdalje, ki loči našo uprizoritev od prelesti njegovega dela. A on, ki je, kot nihče drugi s svojim srcem objel vse kar je človeškega — nam bi prizanesel zaradi našega iskrenega prizadevanja in zaradi ogromne množice naporov in truda, ki so ga vložili v to uprizoritev vsi sodelujoči.

„Prešernovo gledališče“ se ima boriti s težavami, s kakršnimi se nima boriti — tako vsaj mislim — nobeno drugo poklicno gledališče. A navzlic vsem oviram so vsi zvesto vztrajali pri delu, tako vodstvo kot igralski zbor in tehnična skupina, ne da bi štedili svojih moči.

Naj mi bo dovoljeno povedati na koncu še to: igralska družina, ki se mi je bila priljubila, ko je osebno še nisem poznala, me ni prav nič razočarala, ko sem se znašla sredi nje pri vsakdanjem delu. Tista prisrčnost, ki se me je svojčas doimila raz

odra, se je izkazala za pristno. Ona je ena izmed dragocenih človeških kvalit, ki dičijo ta delovni kolektiv, h kateremu prištevam tudi izredno požrtvovalno tehnično skupino, katere napori zaslužijo — se mi zdi — posebno pohvalo.

Upam in želim, da bo pod egido dveh velikih duhov: Prešerna in Shakespeareja, ki kumujeta novemu poklicnemu gledališču v Kranju pri otvoritveni predstavi, to gledališče uspevalo, se razvijalo in razcvitalo v srečo njih, ki v njem delajo in v duševno bogatitev vseh, ki ga bodo posečali.

Ministrstvu za kulturo in znanost LRS, ki je z velikimi žrtvami omogočilo „Prešernovemu gledališču“ ta njegov podvig, se bo to gledališče oddolžilo s tem, da se nikdar ne izneveri svojemu poslanstvu — biti nosilec plemenite človeške kulture.

PAR BESED K SHAKESPEARJEVEM „KAR HOČETE“

V zadnjem desetletju XVI. stoletja doseže kraljica Elizabeta s svojo neupogljivo voljo in izrednim državnim čutom svoj življenjski smoter: zmago Anglije nad katoliško duhovno in fizično silo ter postavlja temelje ogromnemu angleškemu kolonjalnemu cesarstvu. V popolni neodvisnosti od tuje volje razvija sedaj angleški narod vse svoje sposobnosti. Ta doba, slavna po svoji liriki in drami je ustvarila književna dela svetovnega značaja.

Življenje elizabetanske dobe je našlo svoj najmočnejši in najlepši odraz v delih Wiliema Shakespeara, stratfordskega meščana, ki se je pojavil v Londonu v dneh, ko je izginil teman oblak, ki je leta lebdel nad Anglijo, v dneh, ko je španska flota Filipa II., ki bi morala angleško cerkev podrediti papežu, angleško državo pa španskemu kralju — bila uničena, v neurju, od lokavih in drznih angleških mornarjev.

Nacionalni ponos, ki je zavel po Angliji, je vzel tudi Shakespear, čigar prva zgodovinska dela dihajo ponosno moč njegovega naroda. Toda pozneje se Shakespear povzpne do pesnika, ki s kritičnim očesom gleda na ljudi svoje dobe, ne oziraje se na njihovo narodnost. Zanešen s splošnimi človeškimi čustvi se povzpne do pesnika, ki ne pripada samo Angliji, marveč vsemu človeštvu.

Zakaj je zapustil svoje rodno mesto? Kdaj se je začel ukvarjati s pisanjem stihov? Kako je prišel v stik z gledališčem in kakšen položaj je imel v gledališki družini, dokler ni postal igralec in pisatelj iger, ki so ugajale občinstvu?

To so vprašanja, ki se nam vsiljujejo, če hočemo nekdam spregovoriti o njegovem življenju. Na ta vprašanja nam odgovarjajo različna sporočila, ki marsikaj zvene kot resnica, marsikaj pa kot plod fantazije. Prve zapisane podatke o njegovem življenju in delu izsledimo leta 1592 ko se naenkrat njegovo ime zasveti iz polteme. Od tedaj dalje vidimo v raznih dokumentih dvornega arhiva, da je zavzemal kot igralec važno mesto v igralski družini, ki je od časa do časa uprizarjala predstave na kraljevem dvoru, njegovo ime se pojavi na naslovnih straneh dramskih del, kakor tudi v delih drugih književnikov, ki so izražali priznanje njegovim genijalnim pesniškim sposobnostim.

Po velikih uspehih in ob srečnih življenjskih okoliščinah zlasti zaradi bližine z dvorom je Shakespeare napisal trojico komedij: „Mnogo hrupa za nič“, „Kakor vam drago“, in „Kar hočete“. Središče v teh komedijah so prikupne, dovtipne in modre ženske, kakršne je pesnik spoznal na dvoru. Zdi se, da ga te ženske bolj zanimajo, kakor možje. Te dvorne igre so polne renesančne živahnosti in predstavljajo višek njegovega ustvarjanja med veseloigrami. Njih vsebine so v glavnem romantične fabule in večina njegovih oseb je iz sveta fantazij. Glavni predmet teh komedij so ljubezni in pustolovščine. V njih prehajajo večinoma glavne osebe iz neprijetnih položajev v prijetne, ali srečne. V njih občutimo, da je Shakespeare doživljal življenje v vsej njegovi raznolikosti. Njegovo radovedno, ostro oko se je paslo na ljudeh, pri katerih je znal dojeti vedno bistveno.

„Kar hčete“ ali „Na večer sv. Treh kraljev“ je Shakespeare ustvaril, ko je bil na višku svojih sil, prevzet od življenjske radosti in dobrodušne duhovitosti. Saj je kot igralec užival ta velik ugled: kot dramatik in pesnik pa se je povzpел že visoko. V „Kar hočete“ je Shakespeare izsmejal vse, kar je bilo smeha vrednega v življenju. Niti ena njegovih drugih komedij ni tako harmonično povezala sentimentalnega in resnega elementa s humoristično-komičnim; romantičnega z realističnim. Večina komičnih scen je kot da so vzete iz stvarnega življenja renesančnega veseljaka, ki je v vinu, pesmi in šali našel vso slast in smisel življenja. V „Kar hočete“ imamo ubrane tri motive: 1. Sebastian — Viola, brat in sestra — dvojčka; vojvoda — Oliva. 2. Malvilio, podoba smešnega starega zaljubljenca. 3. Vesela trojica — Tobija, Andrej in služkinja, povrh pa še norec, ki prvič nastopi kot glasnik pesnikovih misli.

Ozadje bogate duhovitosti viteza Tobija in viteza Andreja Bledice je otožna, sentimentalna ljubezen Orsina do Olivije, Olivije do Viole, Viole do Orsina. Orsinova ljubezen je prepletena z zvoki glasbe in lirskimi stih. Muzika in cvetje so atmosfera hrepeneče ljubezni idealnega snubca, ki ljubi pesniško in nesebično.

Shakespeare ni niti ene osebe tako izsmejal, kot je Andreja Bledico, ki je že kot tip sam na sebi grd in smešen. Rad bi bil šaljav, vendar se v svojih dovtipih zaman trudi, da bi nas pripravil do smeha.

Vitez Tobija Rig ni nič manj barvita figura. Kljub grobosti svojih instinktov je zabaven. V jedači in pijači vidi ves smoter svojega življenja, vendar nam je kljub temu simpatičen, ker je prirodan. Njegove manire, njegova pijana veselost ga napravijo grotesknega. Ljubezen do vina in obilnost živalskega duha ga postavljajo v isto vrsto s Falstafom. Vitezu Tobiji je pesnik noložil v usta nesmrtni realni odgovor strogi morali. „Ali misliš, če si ti čednosten, da ljudje ne bodo jedli več slaščic in pili vina...?“

Shakespeare ni ljubil domišljavosti in izumetničenosti, zato je tudi Malvolia pripeljal s krohotom na rob blaznosti. Njegove

nezgode skoraj prenehajo biti zabavne, ker se ne moremo iznebiti vtisa res poblaznele osebe in pri njegovi izmišljeni blaznosti se ne smejemo, ker se nam zdi resnična.

Norec je nosilec Shakespearjeve besede. Njegov norec se zaveda zveze s svetom, ki ga obdaja in nima iluzije o vrednosti socialnih visokosti in o pameti pametnih. Spoznal je dvojno stran življenja, da ni nikdar vse dobro in vse slabo, da je od življenja malo pričakovati, in da moramo biti z usodo zadovoljni. Shakespear ga je karakteriziral s tem, da Viola izreče stavek: „Fant moder je dovolj, da norca igra...“

Ko na koncu norcu maska odpade, stoji pred nami samo človek, ki nam je za trenutek odprl svojo notranjost in šele ko se tega zave, postane zopet melanholik v vlogi — igralca. To je samo bežna potrtoost človeka, ki nas mora zabaviti. Norčev humor je tančica, ki jo je pesnik razprostrl čez svoj cbraz in kateri dolgujemo približanje pesnikovi osebnosti.

Ko se je Shakespeare nasmejal vsemu, kar marsikateri smatrajo za vrlino je zapadel v otožnost in melanholijo in nato, utone v globokem pesimizmu nakar se udano preda neizprososti usode.

V svetovni književnosti je Shakespeare največji dramatik, a istočasno tudi velik pesnik, čigar lirski vložki so polni razkošnih slik, a tudi velik filozof, ki ve kaj je minljivo in kaj je večno!